

Дмитрик О. О.,

доктор юридичних наук, професор,
заслужений діяч науки і техніки України,
завідувач кафедри фінансового права,
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого, м. Харків, Україна
ORCID: 0000-0001-5469-3867;

Котенко А. М.,

кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри фінансового права,
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого, м. Харків, Україна
ORCID: 0000-0002-0790-2512;

Маринів Н. А.,

кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри фінансового права,
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого, м. Харків, Україна
ORCID: 0000-0002-3082-9608

ФІСКАЛЬНА ПРОЗОРІСТЬ ТА БАНКІВСЬКА ТАЄМНИЦЯ (НА ПРИКЛАДІ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРОГРАМИ «НАЦІОНАЛЬНИЙ КЕШБЕК»)

У статті досліджено співвідношення фіскальної прозорості та банківської таємниці на прикладі програми «Національний кешбек». Визначено її роль у детінізації та прозорості фінансових операцій. Проаналізовано порядок розкриття банківської таємниці та згоди на обробку даних. Виявлено ризики розширеного тлумачення згоди й обґрунтовано потребу балансу публічних і приватних інтересів та правової визначеності.

Ключові слова: фінансово-правове регулювання, фінансові установи, фінансові послуги, правовий режим, банк, банківська таємниця, фінансові операції, доступ до інформації, фіскальна прозорість, державна програма, платіжні операції, цифровізація, правова визначеність.

Постановка проблеми. У сучасних умовах цифровізації економіки та трансформації механізмів публічного управління особливого значення набуває питання обігу фінансової інформації та її ролі у функціонуванні системи публічних фінансів. Однією з ключових тенденцій є посилення фіскальної

прозорості, яка передбачає, серед іншого, підвищення рівня відкритості, відстежуваності та контрольованості фінансових операцій з метою забезпечення ефективного адміністрування податків і зборів, а також детінізації економіки. Запровадження з 02 вересня 2024 року програми «Національний кешбек», що реалізується в рамках Всеукраїнської економічної платформи «Зроблено в Україні» [1], є одним із прикладів поєднання інструментів державного стимулювання споживання з механізмами підвищення фіскальної прозорості. За своєю правовою природою ця програма передбачає надання державної грошової допомоги фізичним особам за умови здійснення безготівкових розрахунків за товари українського виробництва, що своєю чергою забезпечує формування цифрового сліду відповідних фінансових операцій. Водночас функціонування такої програми неминуче пов'язано з обробкою інформації про платіжні операції фізичних осіб, що актуалізує питання дотримання правового режиму банківської таємниці. Особливого значення набуває необхідність встановлення допустимих меж розкриття такої інформації, зокрема в умовах, коли участь у програмі передбачає надання фізичною особою згоди на передачу відомостей, що становлять банківську таємницю, третім особам [2]. Зважаючи на це, передбачається, що інформація надаватиметься саме про платіжні операції з обраних поточних рахунків до інформаційної системи для надання електронної публічної послуги «Кешбек «Зроблено в Україні», тобто винятково про платіжні операції, здійснені у продавців національних товарів, а не про інші операції, рахунки та кошти, розміщені на таких рахунках [1].

У контексті податкового права функціонування програми «Національний кешбек» об'єктивно корелює з механізмами протидії ухиленню від сплати податків і зборів та загалом детінізації економіки. Відповідно до ст. 16 Податкового кодексу України платники податків зобов'язані вести облік доходів і витрат та подавати контролюючим органам достовірну інформацію про свою фінансово-господарську діяльність [3]. Очевидно, що безготівкові розрахунки, що є технологічною основою кешбек-програми, унеможливають приховування

факту реалізації товару й відповідно зменшують ризики ненарахування податкових зобов'язань. Тож використання безготівкових розрахунків у межах цієї програми формує цифровий слід господарських операцій, що унеможлиблює приховування обсягів реалізації товарів та сприяє підвищенню податкової дисципліни суб'єктів господарювання. Крім того, згідно зі ст. 20 Податкового кодексу України контролюючі органи мають право отримувати інформацію від банків та інших фінансових установ у випадках, визначених законом [3]. Хоча в межах програми «Національний кешбек» така інформація формально акумулюється не податковими органами, її існування створює передумови для подальшого використання в системі податкового аналізу та ризик-орієнтованого контролю.

Одним із поштовхів до дискусії в контексті відкриття банківської таємниці під час застосування програми «Національний кешбек» громадянами України, як вказує В. Недашківський, стала публікація частини договору з ПриватБанком щодо розкриття інформації стосовно платіжних операцій [2]. А саме у вищезгаданій частині договору (пункт 8.7) було вказано, що громадянин України – клієнт підписанням заяви надає дозвіл на розкриття третім особам інформації (банківської таємниці) стосовно всіх наявних поточних рахунків, а також рахунків, що можуть бути відкриті в майбутньому [2]. Проблемність цієї ситуації полягає в необхідності забезпечення балансу між публічними інтересами держави, пов'язаними з підвищенням фіскальної прозорості, ефективності податкового контролю, і приватними інтересами фізичних осіб щодо збереження конфіденційності інформації про їх фінансовий стан і платіжну поведінку. У цьому контексті особливої актуальності набуває питання правової визначеності обсягу та меж такої згоди, а також допустимості її розширеного тлумачення.

Метою статті є дослідження змісту програми «Національний кешбек» загалом і зокрема – співвідношення фіскальної прозорості та правового режиму банківської таємниці у процесі її реалізації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Незважаючи на наявність значної кількості наукових досліджень, присвячених

питанням фіскальної прозорості, інформаційного права, банківській таємниці, забезпеченню балансу приватних і публічних інтересів, принципу правової визначеності у фінансово-правовому регулюванні, питання функціонування в умовах цифрових публічних сервісів державних програм економічного стимулювання залишається недостатньо дослідженим. Зокрема, поза належною увагою правників залишається проблема співвідношення вимог фіскальної прозорості та гарантій захисту інформації фізичних осіб у межах таких програм.

Виклад основного матеріалу. Перед тим як перейти до аналізу поглядів науковців, предметом досліджень яких є правове регулювання банківської таємниці, варто наголосити саме на тому, як у чинному законодавстві врегульовано це питання. Зокрема, це Закон України «Про банки та банківську діяльність» від 07.12.2000 № 2121-III [4] (далі – Закон № 2121-III). Відповідно до ст. 60 Закону № 2121-III банківську таємницю визначено як інформацію щодо діяльності та фінансового стану клієнта, яка стала відомою банку у процесі обслуговування клієнта та взаємовідносин з ним або стала відомою третім особам при наданні послуг банку або виконанні функцій, визначених законом, а також визначена у цій статті інформація про банк [4]. При цьому у ч. 2 ст. 60 Закону № 2121-III закріплено виключний перелік інформації, яка становить банківську таємницю.

Окрім наведення у ч. 2 ст. 60 Закону № 2121-III виключного переліку інформації, віднесеної до категорії «банківська таємниця», законодавець у ч. 3 названої статті виокремив інформацію, на яку не поширюється дія банківської таємниці, зокрема: інформацію, що підлягає обов'язковому опублікуванню, перелік якої встановлюється Національним банком України (далі – НБУ); відомості про боржників, які є пов'язаними з банком особами, що прострочили виконання зобов'язань (за основною сумою та відсотками) перед банком на строк понад 180 днів, а також про вимоги банків до таких боржників, а щодо банку, процедура ліквідації якого розпочата відповідно до Закону України «Про систему гарантування

вкладів фізичних осіб», – на відомості про всіх боржників, які, за даними бухгалтерського обліку банку, прострочили виконання зобов'язань (за основною сумою та відсотками) перед таким банком незалежно від строку прострочення; інформація із системи депозитарного обліку, що перебуває у володінні Національного банку України та банків як учасників депозитарної системи України [4].

Щодо деталізації процесу зберігання, захисту, використання та розкриття інформації, яка становить банківську таємницю, законодавцем цей обов'язок покладено на НБУ, який на виконання останнього видає нормативно-правові акти з таких питань та роз'яснює їх застосування [4]. І важливим застереженням, викладеним у ч. 8 ст. 60 Закону № 2121-III, є наголошення, що положення інших законів України щодо обсягу та порядку розкриття інформації, яка становить банківську таємницю, діють у частині, що не суперечить цьому Закону № 2121-III [4].

З огляду на наведене можна констатувати, що в межах законодавства, зокрема, але не виключно, визначено: 1) поняття «банківська таємниця»; 2) виключний перелік інформації, яка становить таку таємницю; 3) перелік інформації, що не є банківською таємницею; 4) виключність Закону № 2121-III в межах регулювання обсягу та порядку розкриття такої інформації, що становить банківську таємницю; 5) делегування обов'язку з деталізації правового регулювання та роз'яснення його застосування в контексті банківської таємниці – НБУ.

Крім названого, у Законі № 2121-III ст. 61 встановлено зобов'язання банків та НБУ забезпечувати збереження банківської таємниці шляхом здійснення законодавчо встановлених дій. Своєю чергою ст. 62 та 62² Закону № 2121-III встановлено порядок розкриття банківської таємниці банками та Національним банком України відповідно. Зокрема, банки та НБУ розкривають банківську таємницю щодо юридичних та фізичних осіб, що становить банківську таємницю, у випадках, порядку, формах та у спосіб, визначених приписами ст. 62 та 62² Закону № 2121-III та інших законів України, а саме таким суб'єктам (у таких випадках):

Банки	Національний банк України
за рішенням суду	за рішенням суду
на запит або з письмового дозволу відповідної <i>юридичної чи фізичної особи, бенефіціара, обтяжувача</i>	на запит відповідної <i>фізичної особи та/або юридичної особи</i>
на запит органів <i>1) прокуратури України, 2) Служби безпеки України, 3) Державного бюро розслідувань, 4) органів Національної поліції України, 5) Національного антикорупційного бюро України, 6) Бюро економічної безпеки України, 7) Національного агентства з питань запобігання корупції, 8) Національного агентства України</i>	<i>центральному органу виконавчої влади, що забезпечує формування державної фінансової політики</i> стосовно банків, участь у капіталізації яких бере держава
на запити органів <i>Антимонопольного комітету України, голови його територіального відділення</i>	<i>банкам та іншим кредитодавцям,</i> визначеним статтею 27 Закону України «Про фінансові послуги та фінансові компанії», доступ до інформації з Кредитного реєстру, що становить банківську таємницю, в обсязі, визначеному статтею 67-1 цього Закону № 2121-III
<i>Державній податковій службі України</i> на її запити щодо наявності банківських рахунків / електронних гаманців; щодо дотримання резидентами встановлених Національним банком України граничних строків розрахунків за операціями з експорту та імпорту товарів; щодо операцій за рахунками електронних резидентів (е-резидентів), а саме відомості на визначену дату або за визначений період часу про операції	<i>Фонду гарантування вкладів фізичних осіб</i> інформацію про банки чи клієнтів банків, що збирається під час здійснення банківського або валютного нагляду, нагляду за діяльністю надавачів платіжних послуг, оверсайту платіжної інфраструктури, перевірки

<p>зарахування коштів на рахунки, призначення платежу, ідентифікаційні дані та номер рахунку контрагента; тощо</p>	<p>банку з питань дотримання вимог законодавства, яке регулює відносини у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення</p>
<p>на запит <i>центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму</i></p>	<p><i>органам державної влади</i> інформацію, що становить банківську таємницю та зібрану під час виконання ним його функцій, якщо така інформація може свідчити про правопорушення та/або використовуватися для запобігання, виявлення, припинення, розслідування правопорушень, притягнення винних осіб до відповідальності за їх вчинення</p>
<p><i>Національній комісії з цінних паперів та фондового ринку</i> у разі самостійного подання банком інформації про банк як емітент та адміністративних даних відповідно до законів про цінні папери та фондовий ринок</p>	<p><i>органам державної виконавчої служби, приватним виконавцям</i> для примусового виконання своїх рішень про застосування до банку, філії іноземного банку заходу впливу у вигляді накладення штрафу, які відповідно до Закону № 2121-III є виконавчими документами та містять інформацію, що становить банківську таємницю</p>

<p>на запити <i>органів державної виконавчої служби, приватних виконавців</i></p>	<p><i>центральному органу виконавчої влади, що реалізує державну митну політику</i>, інформацію про банки, що становить банківську таємницю, зібрану під час проведення банківського нагляду, у випадках, передбачених Митним кодексом України</p>
<p>на запит <i>центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну фінансову та бюджетну політику</i></p>	<p><i>Національній комісії з цінних паперів та фондового ринку</i> документи та інформацію, що становлять банківську таємницю, необхідні для отримання банком ліцензії на провадження професійної діяльності на ринках капіталу та організованих товарних ринках, а також необхідні для здійснення державного нагляду за діяльністю такого банку на ринках капіталу</p>
<p>на запит <i>осіб, зазначених власником рахунку (вкладу) / електронного гаманця у відповідному розпорядженні банку, у разі смерті такого власника рахунку (вкладу) / електронного гаманця</i></p>	<p><i>органу банківського нагляду іншої держави</i> відповідно до міжнародного договору України або за принципом взаємності надавати інформацію, отриману під час здійснення нагляду за діяльністю банків</p>
<p>на запит <i>1) державних нотаріальних контор, 2) приватних нотаріусів, 3) посадових осіб органів місцевого самоврядування, уповноважених на вчинення нотаріальних дій, 4) іноземних консульських установ</i></p>	<p><i>юридичним та фізичним особам</i> відповідно до укладених між такими особами та Національним банком України договорів</p>

<i>держателю Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб - підприємців та громадських формувань у випадках, визначених законом</i>	<i>судовим, правоохоронним та/або контролюючим органам інших держав</i>
<i>на запити арбітражних керуючих</i>	<i>суду для захисту своїх прав та законних інтересів у справах, учасником яких він є</i>
<i>на запити інших банків</i>	-

Таблиця сформована на підставі аналізу змісту статей 62 та 62² Закону № 2121-III.

Таким чином, інформація, яка становить банківську таємницю, може бути розкрита та/або передана особам, про кого є така інформація, а також третім особам, але винятково у випадках, у порядку, спосіб, у формі та строки, визначені законом.

Що стосується фізичних осіб, то інформація, яка становить банківську таємницю, розкривається банками третім особам у таких випадках: 1) шляхом подання запиту; 2) шляхом надання банку письмового дозволу.

Науковці В. Корольова та Л. Ляшенко досліджують історію становлення й розвитку інституту банківської таємниці [5, с. 54]. Автори наголошують, що нині правове регулювання вказаного інституту трансформується у зв'язку із широким впровадженням та застосуванням у банківській практиці законодавства про протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, і фінансуванню тероризму, бо вимоги останнього призводять до звуження переліку інформації, яка охороняється режимом банківської таємниці [5, с. 54]. У зв'язку із вказаним науковці стверджують: через те, що нині спрощується доступ держави до інформації про клієнтів банків та їхні фінанси, стає надактуально та необхідно, використовуючи історичний досвід, удосконалити законодавство про банківську таємницю в Україні та захистити клієнтів банку від незаконного й необґрунтованого втручання [5, с. 60].

Севастьяненко О. та Миколюк Н. роблять висновок, що національним законодавством доволі зрозуміло визначено поняття банківської таємниці, які саме відомості підпадають під

банківську таємницю, а також процес розкриття банківської таємниці. Цей процес, як вказують автори, постійно перебуває в процесі трансформації. Також автори у висновку наголосили, що правове регулювання питання банківської таємниці містить і проблемні аспекти, які характеризуються несанкціонованими випадками розголошення такої таємниці. Останнє, на думку науковців, вимагає посилити контроль та заходи безпеки для запобігання зловживанням і захисту інтересів клієнтів банків [6, с. 259].

Устінова-Бойченко Г., Юнацький М. та Абдель Фатах А. досліджують особливості законодавчого регулювання банківської таємниці поряд з особливостями регулювання комерційної таємниці [7, с. 99] і підсумовують, що банківська таємниця є самостійним інститутом та її не варто розглядати як один із специфічних видів комерційної таємниці [7, с. 103]. Автори вказують, що у сучасних умовах виникає необхідність поширення правового режиму банківської таємниці на інші, крім банків, фінансово-кредитні установи зі зміною відповідних правовідносин у їхній діяльності [7, с. 102].

Своєю чергою О. Руда, вивчаючи концептуальні засади безпеки банківської таємниці, зазначає, що для підвищення рівня правової захищеності банківської таємниці варто: посилити і вдосконалити відповідальність за розголошення банківської таємниці; удосконалити й адаптувати захист банківської таємниці до європейських стандартів; гармонізувати законодавство України та наблизити його до законодавства європейських країн [8].

Як бачимо, науковці майже однотайно наголошують на трансформації правового регулювання інституту банківської таємниці, що досі триває, у зв'язку із внутрішніми та зовнішніми чинниками. До останніх, на думку авторів, належать: 1) посилення боротьби з легалізацією доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванням тероризму та розповсюдженням зброї масового знищення; 2) війна; 3) виконання міжнародних зобов'язань (імплементация законодавства Європейського Союзу) тощо. Крім названого, варто вказати, що науковці єдині в поглядах щодо наявності

проблем стосовно забезпечення безпеки банківської таємниці, спрощення умов та порядку розкриття такої таємниці. Наголошуючи на частоті несанкціонованого розкриття банківської таємниці, автори дотримуються думки щодо необхідності вдосконалення контролю за захистом, збереженням банківської таємниці, а також посилення відповідальності уповноважених суб'єктів за розголошення банківської таємниці.

У контексті нашого дослідження банківська таємниця розглядається не лише як інститут банківського права, але і як елемент правового режиму обігу фінансової інформації у сфері публічних фінансів. З огляду на це важливим є встановлення співвідношення між режимом захисту банківської таємниці та вимогами фіскальної прозорості. Фіскальна прозорість у цьому аспекті проявляється в можливості держави отримувати, аналізувати й використовувати інформацію про фінансові операції з метою забезпечення належного функціонування бюджетної і податкової системи та ефективного податкового адміністрування.

Здійснений огляд положень чинного законодавства, зокрема норм Закону № 2121-III та думок науковців стосовно банківської таємниці, варто констатувати: по-перше, банківська таємниця – це інформація щодо діяльності та фінансового стану клієнта, яка стала відомою банку у процесі обслуговування клієнта та взаємовідносин з ним або стала відомою третім особам при наданні послуг банку або виконанні функцій, визначених законом, а також визначена у цій статті інформація про банк; по-друге, розкриття інформації, яка становить банківську таємницю, здійснюється винятково у випадках, у порядку, спосіб, у формі та строки, визначені законом; по-третє, інформація, яка становить банківську таємницю, розкривається банками про фізичних осіб – клієнтів останнім та третім особам у разі подання запиту такою фізичною особою й, відповідно, у разі надання такою фізичною особою банку письмового дозволу на розкриття; по-четверте, досліджені думки науковців вказують на занепокоєність авторів частими випадками незаконного розкриття банківської таємниці, спрощення

процедури розкриття такої інформації, що, зокрема, впливає на права фізичних осіб на збереження банківської таємниці стосовно інформації, переданої такими фізичними особами банкам, а нині й іншим фінансовим установам.

Для подальшого дослідження варто врахувати наведені висновки та перейти до аналізу програми «Національний кешбек» зокрема, але не винятково в контексті розкриття банківської таємниці в процесі застосування вказаної програми. 20 серпня 2024 р. Кабінетом Міністрів України було затверджено постанову № 952 [1]. Її приписи передбачають порядок реалізації експериментального проекту шляхом надання електронної публічної послуги «Національний кешбек» (далі – Постанова № 952) [9]. Урядом у п. 2 Постанови № 952 вказано мету цього проекту, якою є підтримка внутрішнього попиту на вітчизняні товари та послуги, сприяння відновленню економіки, подолання економічних наслідків збройної агресії Російської Федерації, збільшення обсягу внутрішнього виробництва, популяризація безготівкових розрахунків та збільшення обсягу сплачених податків шляхом надання державної грошової допомоги фізичним особам – покупцям товарів українського виробництва [9]. Наведена мета справді свідчить про важливі й необхідні дії для нашої держави, суспільства, кожного громадянина з боку держави в нинішніх умовах.

З інформацією про електронну публічну послугу «Національний кешбек» громадяни можуть ознайомитися: на офіційному вебсайті Всеукраїнської економічної платформи «Зроблено в Україні» [10]; на офіційному вебсайті «Урядовий портал» [11]; на офіційному вебсайті «Портал Дія» [12]; на офіційних вебсайтах уповноважених банків, наприклад, на офіційному вебсайті АТ КБ «ПриватБанк» тощо.

Національний кешбек згідно з пп. 4 п. 4 Постанови № 952 – це державна грошова допомога, яка нараховується у відсотковому співвідношенні від вартості придбаного безготівковим розрахунком з використанням платіжної картки товару українського виробництва або пального та може бути використана на умовах, передбачених цим Порядком [9]. Користуючись такою послугою, громадяни України до 28

лютого 2026 р. можуть отримувати 10 % вартості товарів українського виробництва, придбаних покупцем у попередньому (звітному) місяці. З 1 березня 2026 р. кешбек нараховується в розмірі 5 та 15 відсотків вартості товарів українського виробництва, придбаних покупцем у попередньому (звітному) місяці. Кешбек нараховується в розмірі 5 відсотків вартості товарів українського виробництва, що належать до категорії товарів, у якій частка імпорту становить до 35 відсотків, і 15 відсотків вартості товарів українського виробництва, що належать до категорії товарів, у якій частка імпорту становить 35 відсотків і більше. При цьому сума за місяць має бути не менше 2 грн та не більше 3000 грн [9].

Отримані кошти як кешбек можуть бути витрачені винятково на затвердженій Постановою № 952 перелік товарів, послуг та кодів відповідно до категорій діяльності суб'єкта господарювання (Merchant Category Code), оплата яких може здійснюватися за рахунок коштів державної грошової допомоги покупцям (кешбек) (Додаток 2) [9]. Наприклад, це може бути оплата ветеринарних послуг, послуг залізничного перевезення, комунальних послуг, послуг пекарень тощо.

Отримувач кешбеку / покупець – громадянин України для отримання названої послуги повинен: (1) використовувати вебсайт або мобільний застосунок, або особисто відвідуючи відділення уповноваженого банку, – подати заяву про участь (зазначаючи ПІБ, дату народження, РНОКПП, номери поточного (поточних) рахунка (рахунків) (за стандартом IBAN), платіжні операції, за якими будуть аналізуватися на відповідність вимогам експериментального проєкту); (2) разом із заявою про участь надати: а) дозвіл на надання інформації для забезпечення дотримання положень Закону України «Про банки і банківську діяльність» щодо банківської таємниці, згоду на передачу інформації про платіжні операції з обраних поточних рахунків до інформаційної системи для надання електронної публічної послуги «Національний кешбек» за формою, визначеною уповноваженим банком (далі – дозвіл на розкриття банківської таємниці), та б) дозвіл на обробку персональних даних; (3) відкрити спеціальний рахунок для зарахування кешбеку;

(4) встановити мобільний додаток Порталу Дія (Дія) на електронному пристрої, технічні параметри якого підтримують його використання, та пройти електронну ідентифікацію та автентифікацію; (5) обрати в мобільному додатку Порталу Дія (Дія) електронну публічну послугу «Національний кешбек» [9].

У контексті наведеного та поставленої мети роботи вбачається за доцільне приділити увагу саме дозволу на розкриття банківської таємниці. Постановою № 952 передбачено, що громадянин України, надаючи дозвіл на розкриття банківської таємниці, дозволяє передавати винятково інформацію про платіжні операції з обраних самим громадянином України поточних рахунків. При цьому предметом вказаних платіжних операцій є безготівкова оплата з платіжної картки за товар українського виробництва для особистих потреб. Таким чином, Постановою № 952 не передбачається надання громадянином України уповноваженому банку дозволу на розкриття інформації, що становить банківську таємницю, щодо інших операцій та рахунків, які не пов'язані із застосуванням послуги «Національний кешбек». Водночас у договірних умовах банків може бути встановлено інше.

Аналіз умов реалізації програми «Національний кешбек» дозволяє стверджувати, що вона створює специфічний правовий режим доступу до інформації фізичних осіб, який поєднує у собі ознаки добровільності (через надання згоди) та публічного інтересу (забезпечення фіскальної прозорості). Водночас такий режим не може розглядатися як безумовна підстава для розширення обсягу розкриття банківської таємниці. Фіскальна прозорість має реалізовуватися з дотриманням принципів правової визначеності, пропорційності та цільового використання інформації.

Отже, дискусія в контексті відкриття банківської таємниці під час застосування програми «Національний кешбек» громадянами України, про що вказувалося на початку роботи, є актуальною, оскільки з досліджених приписів Постанови № 952, правил та договорів банків не можна однозначно встановити межі розкриття банківської таємниці банком –

суб'єктом надання послуги «Національний кешбек». Указане ставить перед громадянами України ризик розголошення інформації щодо їхніх рахунків, платіжних операцій тощо, навіть таких, які не стосуються реалізації права на послугу «Національний кешбек».

Як вбачається, невизначеність щодо обсягу згоди на розкриття банківської таємниці свідчить про потенційний дисбаланс між вимогами фіскальної прозорості та гарантіями захисту фінансової інформації фізичних осіб. Зокрема, якщо правова модель, закріплена Постановою № 952, передбачає обмежений та цільовий характер передачі інформації, то договірні умови банків можуть фактично розширювати такий обсяг до невизначеного рівня. Така ситуація створює ризик трансформації інструменту фіскальної прозорості у механізм надмірного контролю за фінансовою поведінкою фізичних осіб, що не відповідає принципу пропорційності втручання у сферу приватного життя. Тому для подальших досліджень актуальним є питання наслідків надання громадянами України таких дозволів і відповідно – наслідків розголошення уповноваженими банками банківської таємниці.

Висновки. Програма «Національний кешбек» демонструє сучасну тенденцію до поєднання інструментів стимулювання споживання з реалізацією принципу фіскальної прозорості. Її впровадження виявляє необхідність чіткого нормативного визначення меж обробки та передачі фінансової інформації фізичних осіб. Забезпечення фіскальної прозорості не може здійснюватися за рахунок розмивання правового режиму банківської таємниці. Навпаки, ефективність таких програм прямо залежить від довіри громадян до способів обробки їхніх фінансових даних, що своєю чергою вимагає дотримання принципів правової визначеності, пропорційності та цільового використання інформації.

Функціонування програми пов'язане з обробкою інформації про платіжні операції фізичних осіб, що обумовлює необхідність дотримання правового режиму банківської таємниці. Аналіз правового регулювання свідчить, що Постанова № 952 передбачає цільовий та функціонально обмежений характер передачі інформації, який має бути пов'язаний винятково з реалізацією

відповідної програми та охоплювати відомості про платіжні операції за обраними клієнтом рахунками. Разом з тим, незважаючи на формальну визначеність нормативної моделі, дослідження практики її застосування уповноваженими банками свідчить про наявність ризиків розширеного тлумачення згоди фізичних осіб на розкриття банківської таємниці. Формулювання договірних умов в окремих випадках надає можливість передачі ширшого обсягу інформації, ніж це об'єктивно необхідно для реалізації програми. У цьому контексті фіскальна прозорість має реалізовуватися з дотриманням принципів правової визначеності, пропорційності та цільового використання інформації. Недотримання зазначених принципів обумовлює можливість непропорційного втручання у сферу приватних інтересів фізичних осіб. З метою забезпечення належного балансу між публічними та приватними інтересами у фінансово-правовому регулюванні доцільним є нормативне уточнення обсягу інформації, що підлягає передачі в межах програми, уніфікація підходів до формулювання згоди фізичних осіб на розкриття банківської таємниці, а також встановлення чітких обмежень щодо можливості внесення до такої згоди невизначених або майбутніх рахунків.

Список використаних джерел

1. Про реалізацію експериментального проєкту щодо надання державної грошової допомоги покупцям товарів та послуг українського виробництва в рамках Всеукраїнської економічної платформи «Зроблено в Україні»: Постанова Кабінету Міністрів України від 20.08.2024 № 952 (первісна редакція). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/9522024%D0%BF/ed20240820#Text>.

2. Недашківський В. Банківська таємниця за 60 грн. Що треба знати про картки «Національного кешбеку». *БізнесЦензор*. 2024. URL: <https://biz.censor.net/resonance/3523758/bankivska-tayemnytsya-za-60-grn-scho-treba-znaty-pro-kartky-natsionalnogo-keshbeku>.

3. Податковий кодекс України: Закон України від 02.12.2010 № 2755-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text>.

4. Про банки і банківську діяльність: Закон України від 07.12.2000 № 2121-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14#Text>.

5. Корольова В., Ляшенко Л. Історія становлення та розвитку інституту банківської таємниці. *Legal Bulletin*. 2022. № 4. С. 54–61. DOI: <https://doi.org/10.31732/2708-339X-2022-04-54-61>.

6. Севастьяненко О. В., Миколук Н. В. Сучасний стан банківської таємниці в Україні. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2024. № 6. С. 257–259. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2024-6/63>.

7. Устінова-Бойченко Г., Юнацький М., Абдель Фатах А. Особливості законодавчого регулювання банківської та комерційної таємниці. *Юридичний вісник*. 2023. № 1. С. 99–105. DOI: <https://doi.org/10.32782/yuv.v1.2023.13>.

8. Руда О. Л. Концептуальні засади безпеки банківської таємниці. *Ефективна економіка*. 2021. № 21. DOI: <https://doi.org/10.32702/2307-21052021.11.89>.

9. Про реалізацію експериментальних проєктів у рамках Всеукраїнської економічної платформи «Зроблено в Україні»: постанова Кабінету Міністрів України від 20.08.2024 № 952. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/952-2024-п#Text>.

10. Національний cashback. URL: <https://madeinukraine.gov.ua/national-cashback>.

11. «Національний кешбек»: перевірити товар на участь у програмі відтепер можна в Дії. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/natsionalnyi-keshbek-pereviryty-tovar-na-uchast-u-prohrami-vidteper-mozhna-v-dii>.

12. Національний кешбек: 880+ тисяч українців доєдналися до програми. *Дія*. URL: <https://diia.gov.ua/news/nacionalnij-keshbek-880-tisyach-ukrayinciv-doyednalis-do-programi>.

Dmytryk O.,

Doctor of Law, Professor,

Honored Worker of Science and Technology of Ukraine,

Head of the Department of Financial Law,

Yaroslav Mudryi National Law University, Kharkiv, Ukraine

ORCID: 0000-0001-5469-3867;

Kotenko A.,

PhD in Law, Associate Professor,

Associate Professor of the Department of Financial Law,

Yaroslav Mudryi National Law University, Kharkiv, Ukraine

ORCID: 0000-0002-0790-2512;

Maryniv N.,

PhD in Law, Associate Professor,

Associate Professor of the Department of Financial Law,

Yaroslav Mudryi National Law University, Kharkiv, Ukraine

ORCID: 0000-0002-3082-9608

FISCAL TRANSPARENCY AND BANKING SECRECY (A CASE STUDY OF THE IMPLEMENTATION OF THE "NATIONAL CASHBACK" PROGRAM)

This article examines the relationship between fiscal transparency and the legal regime of banking secrecy in the context of digitalization of public finances, using the "National Cashback" program as a case study. It is substantiated that the program represents not only an instrument of state support for consumption, but also a component of fiscal policy aimed at reducing the shadow economy and increasing the transparency of financial transactions. The study analyzes the legal framework governing banking secrecy, the procedures for its disclosure, and the specific features of consent provided by individuals for the processing and transfer of financial information within the program. Particular attention is paid to the distinction between the normative model, which provides for purpose-limited disclosure of information, and the contractual practices of authorized banks, which may allow for broader interpretation of such consent. The article identifies risks of legal uncertainty regarding the scope of disclosed information, potential inconsistencies in enforcement, regulatory gaps, and risks of excessive data sharing, and emphasizes the need to ensure a balance between public interests in fiscal transparency and the private rights of individuals to the confidentiality of their financial data. It is concluded that effective implementation of such programs requires strict adherence to the principles of legal certainty, proportionality, purpose limitation, accountability in data processing, transparency of institutional practices, and proper legal safeguards against misuse of financial information.

Key words: financial law regulation, financial institutions, financial services, legal regime, bank, banking secrecy, financial transactions, access to information, fiscal transparency, state program, payment transactions, digitalization, legal certainty.

References

1. Ukraine (2024), *On the implementation of an experimental project on providing state financial assistance to consumers of Ukrainian-made goods and services within the "Made in Ukraine" platform (original version)*: Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated 20 August 2024 No. 952, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/952-2024-п/ed20240820>.
2. Nedashkivskiy, V. (2024), Bank secrecy for 60 UAH: What you need to know about "National cashback" cards, *BiznesCensor*, available at: <https://biz.censor.net/resonance/3523758/bankivska-tayemnytsya-za-60-grn-scho-treba-znaty-pro-kartky-natsionalnogo-keshbeku>.
3. Ukraine (2010), *Tax Code of Ukraine*: Law of Ukraine dated 2 December 2010 No. 2755-VI, Verkhovna Rada of Ukraine, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>.

4. Ukraine (2000), *On banks and banking activity*: Law of Ukraine dated 7 December 2000 No. 2121-III, Verkhovna Rada of Ukraine, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14>.

5. Koroleva, V., & Liashenko, L. (2022), "History of the formation and development of the institution of bank secrecy", *Legal Bulletin*, № 4, pp. 54–61, DOI: <https://doi.org/10.31732/2708-339X-2022-04-54-61>.

6. Sevastianenko, O. V., & Mykoliuk, N. V. (2024), "Current state of bank secrecy in Ukraine", *Juridical Scientific and Electronic Journal*, № 6, pp. 257–259, DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2024-6/63>.

7. Ustinova-Boichenko, H., Yunatskyi, M., & Abdel Fatakh, A. (2023), "Peculiarities of legislative regulation of bank and commercial secrecy", *Law Herald*, № 1, pp. 99–105, DOI: <https://doi.org/10.32782/yuv.v1.2023.13>.

8. Ruda, O. L. (2021), "Conceptual principles of bank secrecy security", *Efektivna ekonomika*, № 11, DOI: <https://doi.org/10.32702/2307-2105-2021.11.89>.

9. Ukraine (2024), *On the implementation of experimental projects within the All-Ukrainian economic platform "Made in Ukraine"*: Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated 20 August 2024 No. 952, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/952-2024-p>.

10. Made in Ukraine (n.d.), *National cashback*, available at: <https://madeinukraine.gov.ua/national-cashback>.

11. Government Portal (2024), *National cashback: It is now possible to check whether a product participates in the program via Diia*, available at: <https://www.kmu.gov.ua/news/natsionalnyi-keshbek-perevirty-tovarna-uchast-u-prohrami-vidteper-mozhna-v-dii>.

12. Diia. (2024), *National cashback: More than 880 thousand Ukrainians have joined the program*, available at: <https://diia.gov.ua/news/nacionalnij-keshbek-880-tisyach-ukrayinciv-doyednalis-do-programi>.

Дата першого надходження статті до видання: 07.04.2026.

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 14.04.2026.

Дата публікації (оприлюднення): 01.06.2026.